

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของกรุงเทพมหานคร

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศ ที่มีการพัฒนา ขยายตัว และเป็นศูนย์กลางในทุกๆ ด้าน จึงทำให้มีการย้ายถิ่นของประชากรเข้าสู่พื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็ว ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ลักษณะประชากร การใช้ประโยชน์ที่ดิน และที่อยู่อาศัยของกรุงเทพมหานคร

3.1 การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร

ตั้งแต่มีการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (ปี 2504-2509) ถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (ปี 2545-2549) กรุงเทพมหานครมีการขยายตัวของพื้นที่เมืองและการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นมาก ทั้งนี้เนื่องจากความเป็นศูนย์กลางทางการบริหารการปกครอง เศรษฐกิจ การลงทุน การศึกษา การจ้างงาน และศูนย์รวมแห่งการแสวงหาโอกาสทางชีวิตหรือสังคมที่ดีกว่า ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของประชากรและแรงงานจากชนบทเข้ามาสู่กรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง และทำให้พื้นที่พัฒนาเมืองมีการขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว โดยแผ่ขยายไปตามแนวถนนออกไปสู่พื้นที่ข้างเคียงเป็นบริเวณกว้าง โดยเฉพาะในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (ปี 2530-2534) ที่เน้นการพัฒนาพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จึงมีโครงการลงทุนพัฒนาและขยายระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้กรุงเทพมหานครเติบโตและขยายตัวออกไปทุกทิศทุกทาง โดยที่นักลงทุนภาคเอกชนเป็นผู้นำการพัฒนา ส่วนรัฐทำหน้าที่เป็นผู้คอยแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความเป็นระเบียบของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความแออัดของประชากรและการปลูกสร้างอาคาร มลพิษทางสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ยังขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่กรุงเทพมหานครเพียงจะมีการประกาศใช้กฎกระทรวงผังเมืองรวม เมื่อปี พ.ศ. 2535 ในขณะที่การขยายตัวของเมืองมีความเข้มข้นมาโดยตลอดในระยะเวลากว่า 30 ปี จึงไม่ทันกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต

กรุงเทพมหานครมีการขยายตัวของพื้นที่เมืองอย่างรวดเร็ว โดยพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้น 347.39 ตารางกิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2529 เป็น 585.54 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2538 อย่างไรก็ตาม ภายหลังการประกาศใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีนโยบายการควบคุมการพัฒนา

เมืองให้อยู่ในบริเวณที่มีศักยภาพจากบริการสาธารณูปโภคภายในแนวถนนวงแหวนรอบนอกและ
สงวนรักษาบริเวณชานเมืองให้เป็นพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและ
ทรัพยากรทางธรรมชาติ การเติบโตของเมืองยังคงขยายออกไปในพื้นที่รอบนอกของ
กรุงเทพมหานครและพื้นที่ต่อเมืองในเขตจังหวัดนนทบุรีและจังหวัดปทุมธานีทางด้านเหนือ และใน
เขตจังหวัดสมุทรปราการทางด้านใต้ โดยการเชื่อมโยงโครงข่ายของถนนสายหลักเป็นปัจจัยสำคัญ
ของการขยายพื้นที่พัฒนาเมือง ในปี พ.ศ. 2545พื้นที่พัฒนาเมืองได้เพิ่มเป็น690.70 ตาราง
กิโลเมตร หรือประมาณร้อยละ 44.54 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทิศทางการขยายตัวทางฝั่ง
ตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยายังคงมากกว่าทางฝั่งตะวันตก โดยมีพื้นที่ 506.95 และ 191.75
ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ

ตารางที่ 3.1 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่พัฒนาเมือง (Built-up Area) ในกรุงเทพมหานคร

กลุ่มเขต	พื้นที่พัฒนาเมือง (ตร.กม.)			การเปลี่ยนแปลง	
	2529	2538	2545	2529-2538	2538-2545
เมืองชั้นในตะวันออก	120.41	153.04	157.03	32.63	3.99
เมืองชั้นในตะวันตก	24.65	33.36	35.56	8.71	2.20
เขตต่อเมืองตะวันออก	98.24	198.98	247.10	100.74	48.12
เขตต่อเมืองตะวันตก	47.91	92.65	122.60	44.74	29.95
เขตชานเมืองตะวันออก	40.72	80.61	102.83	39.89	22.22
เขตชานเมืองตะวันตก	15.46	26.9	33.60	11.44	6.70
รวมฝั่งตะวันออก	259.36	432.63	506.95	173.27	74.32
รวมฝั่งตะวันตก	88.02	152.9	191.75	64.88	38.85
กรุงเทพมหานคร	347.39	585.54	698.70	238.15	113.16

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

การพัฒนาของพื้นที่เมืองได้ขยายตัวออกไปตามแนวถนนสายหลักทางด้านเหนือ
และตะวันออก ได้แก่ ถนนประดิษฐ์มนูธรรม ถนนวงแหวนรอบนอกด้านตะวันออก ประกอบกับ
โครงข่ายถนนสายหลักที่มีอยู่เดิมและการเชื่อมต่อถนนทางลัดของกรุงเทพมหานคร เป็นการ
ขยายตัวของเมืองในรูปแบบ Ribbon Development ทั้งนี้จำนวนพื้นที่พัฒนาเมืองที่ขยายตัว
ระหว่างปี พ.ศ. 2538-2545 ได้เพิ่มขึ้นมากที่สุดในบริเวณเขตต่อเมืองตะวันออกถึง 48.12 ตาราง
กิโลเมตร โดยเฉพาะเขตบางเขน เขตสายไหม โดยเป็นการขยายตัวของพัฒนาด้านที่อยู่อาศัย
ซึ่งได้รุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมชานเมืองที่ยังขาดบริการสาธารณูปโภคที่จำเป็นและมีความเสี่ยง
ต่อภาวะน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลากเนื่องจากอยู่นอกแนวคันป้องกัน สำหรับบริเวณชั้นในเมืองซึ่งมี

พื้นที่พัฒนาเมืองเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ว่างที่ยังคงมีอยู่ทั่วไปในบริเวณศูนย์กลางเมืองและการพัฒนาที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์และเพิ่มความหนาแน่นให้เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจของที่ดิน

สรุปได้ว่า การขยายตัวของพื้นที่พัฒนาเมืองระหว่างปี พ.ศ. 2538-2545 บริเวณที่มีการขยายตัวของพื้นที่พัฒนาเมืองสูงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ต่อเมือง ที่สามารถรองรับการขยายตัวจากพื้นที่เมืองชั้นในที่มีการพัฒนามาตามแนวถนนสายหลัก โดยเฉพาะเขตต่อเมืองตะวันออกที่มีการพัฒนาเมืองเพิ่มมากที่สุด ได้แก่ เขตบางเขน เขตสายไหม เขตดอนเมือง และเขตหลักสี่ รองลงมาคือเขตชานเมืองตะวันออก ได้แก่ เขตลาดกระบังและหนองจอก

3.2 ลักษณะประชากร

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรกรุงเทพมหานคร

จากการที่กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางความเจริญที่สำคัญของประเทศ มีแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจสูง ส่งผลให้อัตราการเพิ่มประชากรเป็นไปอย่างไม่สมดุล จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งจากฐานประชากรเดิมของกรุงเทพมหานคร รวมกับผู้ที่อพยพมาจากต่างจังหวัดทำให้กรุงเทพมหานคร ขยายตัวออกไปสู่ชานเมืองโดยรอบ เช่น เขตหนองจอก มีนบุรี คลองสามวา สายไหม ทวีวัฒนา บางบอน หนองแขม ฯลฯ

เมื่อพิจารณาจำนวนประชากร ความหนาแน่นและการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร จะพบว่า ในปี 2540 มีความหนาแน่นประมาณ 3,573 คนต่อตารางกิโลเมตร ปี 2546 เพิ่มขึ้นเป็น 3,726 คน ต่อตารางกิโลเมตร อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรคิดเป็นร้อยละ 4.28 เขตสายไหมในปี 2540 มีประชากร 131,179 คน คิดเป็นร้อยละ 2.34 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร มีความหนาแน่นประชากร 2,940 คนต่อตารางกิโลเมตร และในปี 2546 เขตสายไหม มีประชากร 160,170 คน คิดเป็นร้อยละ 2.74 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นเป็น 3,590 คนต่อตารางกิโลเมตร หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 22.10 อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรคิดเป็นร้อยละ 22.1 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่นๆ ในกรุงเทพมหานครนั้น เขตสายไหมยังมีความหนาแน่นประชากรไม่สูงมากนัก แต่เขตสายไหมมีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรค่อนข้างสูงและสูงกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรของกรุงเทพมหานครถึง 5 เท่า ซึ่งการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรนี้จะทำให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นตามมาและประกอบกับสภาพแวดล้อมที่ดีของเขตสายไหมทำ

ให้ดึงดูดประชากรเข้ามาสู่พื้นที่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ กับผู้ที่อาศัยอยู่เดิม โดยเฉพาะชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตแบบเก่าดั้งเดิม

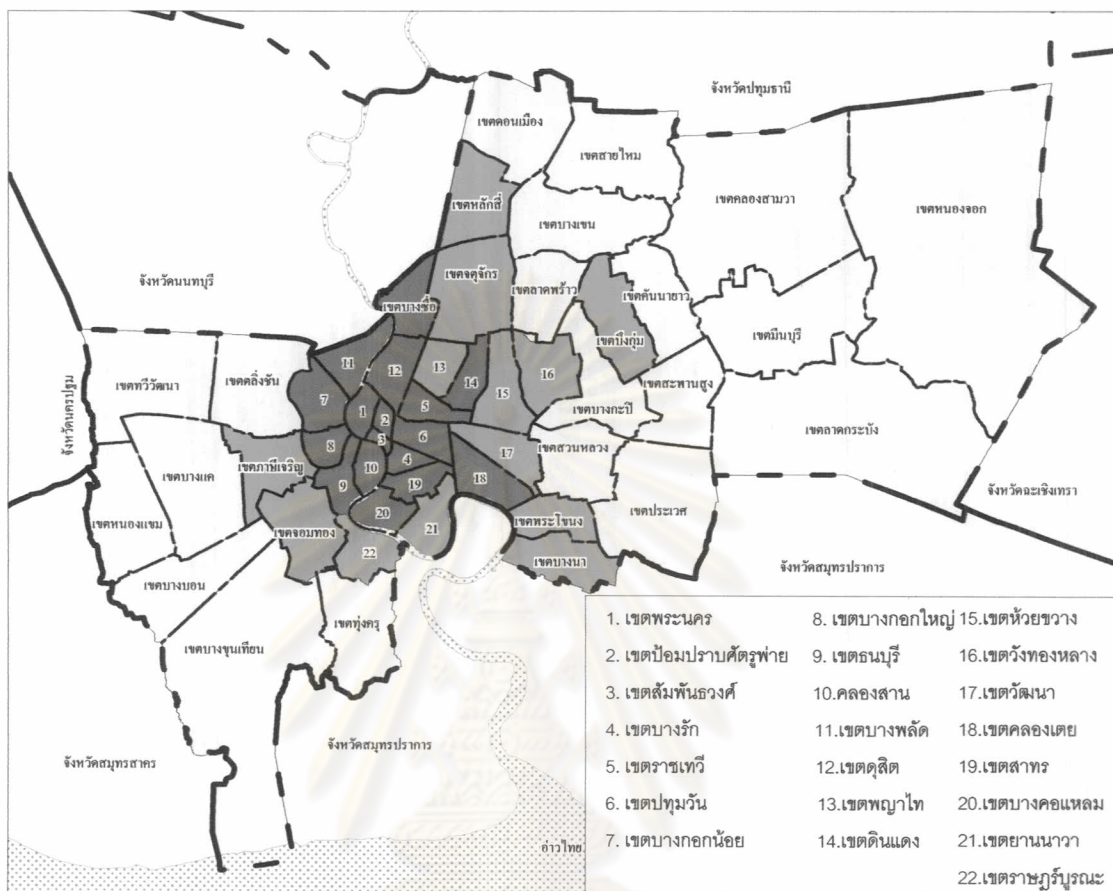
ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรรายเขตของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2540 และ ปี พ.ศ. 2546

เขต	พื้นที่ (ตร.กม.)	ปี พ.ศ. 2540		ปี พ.ศ. 2546		การ เปลี่ยนแปลง ประชากร (%)
		ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
ปทุมวัน	8.369	112,597	13,453.85	97,533	11,653.90	-13.38
ธนบุรี	8.551	198,377	23,198.10	175,768	20,554.22	-11.4
คลองเตย	12.994	147,855	11,378.76	133,131	10,245.62	-9.96
บางกอกน้อย	11.944	169,378	14,180.52	152,867	12,798.20	-9.75
บางกอกใหญ่	6.18	93,859	15,186.42	85,075	13,765.17	-9.36
ป้อมปราบฯ	1.931	79,182	41,015.79	72,040	37,316.28	-9.02
ดินแดง	8.354	171,062	20,477.73	155,766	18,646.66	-8.94
บางพลัด	11.36	127,566	11,229.33	116,271	10,235.06	-8.85
สัมพันธวงศ์	1.416	38,984	27,530.78	35,547	25,103.54	-8.82
คลองสาน	6.051	117,301	19,384.02	107,150	17,706.56	-8.65
ตลิ่งชัน	29.479	113,455	3,848.69	104,254	3,536.56	-8.11
บางคอแหลม	10.921	123,082	11,270.67	113,781	10,418.97	-7.56
บางรัก	5.536	64,989	11,739.60	60,300	10,892.58	-7.22
ดุสิต	10.665	161,995	15,190.06	150,365	14,099.53	-7.18
พระนคร	5.536	81,656	14,750.66	76,230	13,770.48	-6.64
ราชเทวี	7.126	109,016	15,298.45	101,892	14,298.73	-6.53
สาทร	9.326	113,612	12,181.99	106,333	11,401.50	-6.41
ราชบุรีบูรณะ	15.782	102,630	6,502.81	97,273	6,163.38	-5.22
บางซื่อ	11.545	165,644	14,347.78	158,079	13,692.52	-4.57
พญาไท	9.595	93,296	9,723.32	90,557	9,437.86	-2.94
ยานนาวา	16.662	94,223	5,654.87	92,110	5,528.06	-2.24
พระโขนง	13.986	103,688	7,413.87	101,370	7,248.13	-2.24
ภาษีเจริญ	17.834	143,113	8,024.89	140,051	7,853.19	-2.14
ห้วยขวาง	15.033	79,793	5,307.89	79,916	5,316.07	0.15
บางแค	44.456	183,289	4,122.89	183,809	4,134.59	0.28
จอมทอง	26.265	169,360	6,448.03	173,133	6,591.68	2.23

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนประชากร ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากรราย
เขตของกรุงเทพมหานคร ปี 2540 และ ปี 2546 (ต่อ)

เขต	พื้นที่ (ตร.กม.)	ปี พ.ศ. 2540		ปี พ.ศ. 2546		การ เปลี่ยนแปลง ประชากร (%)
		ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	ประชากร (คน)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
จตุจักร	32.908	171,326	5,206.24	176,501	5,363.50	3.02
วัฒนา	12.565	79,902	6,359.21	82,582	6,572.51	3.35
หลักสี่	22.841	116,976	5,121.42	121,815	5,333.28	4.14
บึงกุ่ม	24.311	134,573	5,535.37	141,465	5,818.86	5.12
บางนา	18.789	97,005	5,162.99	102,777	5,470.20	5.95
บางกะปิ	28.523	139,870	4,903.78	149,747	5,250.06	7.06
สวนหลวง	23.678	108,644	4,588.35	116,961	4,939.60	7.66
วังทองหลาง	19.565	102,218	5,224.44	111,978	5,723.28	9.55
บางเขน	42.123	162,765	3,864.02	178,864	4,246.21	9.89
ลาดพร้าว	21.857	105,158	4,811.22	115,656	5,291.53	9.98
ดอนเมือง	36.803	136,636	3,712.62	157,643	4,283.41	15.37
คันนายาว	25.98	71,377	2,747.35	82,573	3,178.30	15.69
สะพานสูง	28.124	67,700	2,407.17	79,974	2,843.59	18.13
ประเวศ	52.49	112,259	2,138.66	135,549	2,582.36	20.75
สายไหม	44.615	131,179	2,940.26	160,170	3,590.07	22.1
ทุ่งครุ	30.741	80,623	2,622.65	101,254	3,293.77	25.59
มีนบุรี	63.645	89,184	1,401.26	112,734	1,771.28	26.41
บางขุนเทียน	120.687	97,499	807.87	123,525	1,023.52	26.69
ลาดกระบัง	123.859	102,562	828.06	132,027	1,065.95	28.73
บางบอน	34.745	67,071	1,930.39	89,140	2,565.56	32.9
หนองจอก	236.261	79,585	336.85	109,789	464.69	37.95
หนองแขม	35.825	85,983	2,400.05	123,045	3,434.57	43.1
คลองสามวา	110.686	73,640	665.31	117,060	1,057.59	58.96
ทวีวัฒนา	50.219	32,035	637.9	61,177	1,218.19	90.97
รวม	1568.737	5,604,772	425,215	5,844,607	408,791	4.28

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 3.1 แสดงความหนาแน่นของประชากร ปี 2540

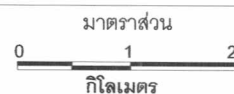
กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

--- เขตจังหวัด
 --- เขตของเขต

ความหนาแน่นประชากร/ตร.กม.

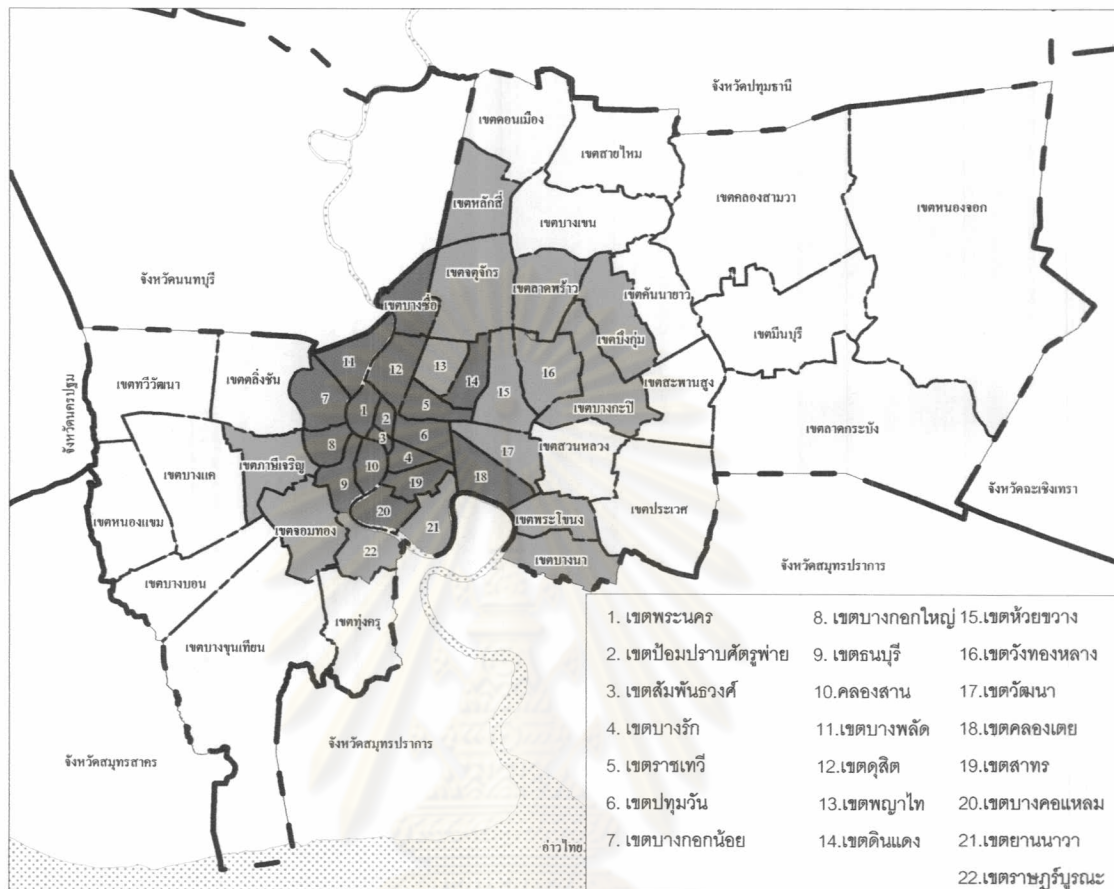
□ 1 ถึง 5,000 คน
 ■ 5,001 ถึง 10,000 คน
 ■ 10,001 คนขึ้นไป

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 3.2 แสดงความหนาแน่นของประชากร ปี 2546

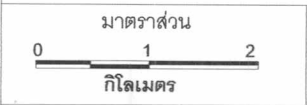
กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

----- เขตจังหวัด
 - - - - - เขตของเขต

ความหนาแน่นประชากร/ตร.กม.

□ 1 ถึง 5,000 คน
 ■ 5,001 ถึง 10,000 คน
 ■ 10,001 คนขึ้นไป

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2.2 การคาดประมาณการเติบโตประชากรรายเขต ระหว่างปี พ.ศ. 2550 ถึง ปี พ.ศ. 2565

จากการคาดการณ์ประชากรของกรุงเทพมหานครนั้นพบว่า บริเวณเขตเมืองชั้นในมีจำนวนประชากรลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้อัตราการเติบโตประชากรมีแนวโน้มที่ลดลง เช่น เขตธนบุรี ปทุมวัน ดุสิต บางซื่อ ราชเทวี พญาไท ดินแดง บางรัก ฯลฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงและมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากที่อยู่อาศัยมาเป็นอาคารสำนักงานและไม่ได้มีการพัฒนาโครงข่ายเพิ่มเติม ทำให้ไม่สามารถดึงดูดประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ได้ สำหรับพื้นที่รอบนอกนั้นยังมีพื้นที่ว่างเป็นจำนวนมากและมีโครงการที่ดึงดูดการตั้งถิ่นฐานเข้ามาในพื้นที่ เช่น โครงการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ทำให้พื้นที่เขตสวนหลวงและเขตประเวศ มีอัตราการเติบโตที่ค่อนข้างสูง และพื้นที่ที่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูง ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือค่อนข้างไปทางทิศตะวันออก เช่น เขตสายไหม เขตสะพานสูง เขตคลองสามวา เขตมีนบุรี เขตลาดกระบัง เขตหนองจอก ซึ่งเขตเหล่านี้อัตราการเติบโตที่สูงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสภาพพื้นที่ยังคงเป็นธรรมชาติเหมาะสมเป็นที่พักอาศัย ส่วนพื้นที่ด้านตะวันตกเป็นพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรไม่ค่อยหนาแน่นนักและมีโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์มาก เช่น เขตบางบอน เขตบางขุนเทียน เขตหนองแขม เขตทุ่งครุ เขตทวีวัฒนา ฯลฯ

สำหรับเขตสายไหม อัตราการเติบโต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2555 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 10.30 เมื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 2.64 เท่านั้น และในช่วงปี พ.ศ. 2560-2565 เขตสายไหม มีอัตราการเปลี่ยนแปลง คิดเป็นร้อยละ 6.98 สำหรับกรุงเทพมหานครมีเพียงร้อยละ 2.20 แสดงให้เห็นอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรในอนาคตของเขตสายไหมมีอัตราที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะเขตสายไหมมีสภาพแวดล้อมในลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท และมีพื้นที่ว่างเป็นจำนวนมากที่สามารถรองรับการขยายตัวของประชากร แต่ต้องมีการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม การใช้ที่ดินไม่เป็นระเบียบ ฯลฯ

ตารางที่ 3.3 การคาดการณ์จำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครรายเขต พ.ศ. 2550-2565

เขต	2550	2553	2555	2560	2563	2565	อัตราการเติบโต 2550-2555	อัตราการเติบโต 2560-2565
ธนบุรี	182,395	170,343	164,412	149,586	140,690	134,759	-9.859	-9.912
ปทุมวัน	101,884	95,768	94,790	92,346	90,880	89,902	-6.963	-2.647
ดุสิต	155,542	146,943	144,799	139,438	136,222	134,078	-6.907	-3.844
บางซื่อ	159,557	150,736	148,537	143,038	139,739	137,540	-6.907	-3.844
ราชเทวี	109,099	104,802	103,153	99,029	96,555	94,906	-5.45	-4.163
พญาไท	93,651	89,963	88,547	85,007	82,883	81,467	-5.45	-4.164
ดินแดง	169,878	163,188	160,620	154,199	150,346	147,778	-5.45	-4.164
บางรัก	65,166	62,940	62,148	60,167	58,979	58,187	-4.631	-3.291
วังทองหลาง	109,970	106,126	105,260	103,094	101,794	100,928	-4.283	-2.101
พระนคร	86,392	83,752	82,724	80,154	78,612	77,584	-4.246	-3.206
สัมพันธวงศ์	39,722	38,763	38,200	36,793	35,949	35,386	-3.832	-3.824
บางพลัด	131,560	129,089	128,261	126,192	124,950	124,122	-2.508	-1.64
บางกอกน้อย	173,761	170,497	169,404	166,672	165,032	163,939	-2.507	-1.64
ป้อมปราบฯ	82,011	80,516	80,036	78,835	78,114	77,634	-2.408	-1.523
คลองสาน	122,425	120,449	119,619	117,545	116,300	115,470	-2.292	-1.765
ลาดพร้าว	115,324	113,387	112,924	111,767	111,073	110,610	-2.081	-1.035
บางกอกใหญ่	97,100	95,776	95,089	93,370	92,339	91,652	-2.071	-1.84
บางคอแหลม	131,748	130,624	129,715	127,443	126,079	125,170	-1.543	-1.784
สาทร	121,720	121,032	120,471	119,067	118,225	117,664	-1.026	-1.178
ราชบุรีบูรณะ	107,010	107,610	106,067	102,210	99,896	98,353	-0.881	-3.774
จตุจักร	193,039	194,256	191,731	185,419	181,632	179,107	-0.678	-3.404
ยานนาวา	104,178	103,969	103,790	103,341	103,072	102,893	-0.372	-0.434
พระโขนง	111,467	111,370	111,305	111,143	111,046	110,981	-0.145	-0.146
วัฒนา	90,274	90,250	90,200	90,074	89,998	89,948	-0.082	-0.14
คลองเตย	158,497	158,485	158,466	158,419	158,391	158,372	-0.02	-0.03
บางนา	115,179	116,611	115,903	114,134	113,072	112,364	0.629	-1.551
ภาษีเจริญ	165,687	168,687	167,927	166,026	164,886	164,126	1.352	-1.144
เขตจอมทอง	202,412	205,635	206,690	209,329	210,912	211,967	2.114	1.26
ห้วยขวาง	94,214	96,996	96,663	95,829	95,329	94,996	2.599	-0.869
ตลิ่งชัน	117,617	120,335	121,061	122,875	123,963	124,689	2.928	1.476

ตารางที่ 3.3 การคาดการณ์จำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครรายเขตพ.ศ. 2550-2565 (ต่อ)

เขต	2550	2553	2555	2560	2563	2565	อัตราการเติบโต 2550-2555	อัตราการเติบโต 2560-2565
หลักสี่	140,036	143,776	145,177	148,681	150,783	152,184	3.671	2.356
ดอนเมือง	171,288	175,941	177,656	181,944	184,516	186,231	3.718	2.356
บึงกุ่ม	167,485	173,914	175,334	178,883	181,012	182,432	4.686	1.984
บางแค	211,162	219,371	221,371	226,371	229,371	231,371	4.835	2.209
สวนหลวง	134,450	138,953	142,158	150,171	154,978	158,183	5.733	5.335
คันนายาว	95,088	99,229	100,849	104,899	107,329	108,949	6.059	3.861
บางกะปิ	182,062	191,997	194,194	199,687	202,983	205,180	6.664	2.751
บางเขน	215,013	226,771	232,192	245,745	253,877	259,298	7.99	5.515
บางบอน	96,214	102,660	104,419	108,817	111,456	113,215	8.528	4.042
ประเวศ	149,410	156,840	163,855	181,391	191,913	198,928	9.668	9.668
บางขุนเทียน	140,445	150,114	154,336	164,890	171,223	175,445	9.891	6.401
หนองแขม	145,898	156,133	160,614	171,818	178,540	183,021	10.086	6.52
สายไหม	189,017	202,236	208,479	224,088	233,453	239,696	10.296	6.965
สะพานสูง	99,555	107,957	110,520	116,926	120,770	123,333	11.014	5.48
ทุ่งครุ	119,060	128,178	133,178	145,678	153,178	158,178	11.858	8.581
ทวีวัฒนา	72,035	77,986	80,658	87,339	91,347	94,019	11.971	7.648
หนองจอก	116,788	124,700	131,562	148,716	159,008	165,870	12.65	11.535
ลาดกระบัง	166,290	183,520	192,857	233,699	255,204	269,541	15.976	15.337
มีนบุรี	144,118	158,860	167,680	189,729	202,959	211,779	16.349	11.622
คลองสามวา	132,631	146,920	155,077	175,470	187,705	195,862	16.924	11.621
กรุงเทพฯ	6,596,524	6,714,954	6,770,678	6,927,483	7,018,563	7,079,287	2.64	2.191

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

สภาพการใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2545 บริเวณเขตเมืองชั้นในยังคงเป็นศูนย์รวมของแหล่งงาน ด้านพาณิชยกรรม การค้าบริการ และที่ตั้งสถาบันราชการขนาดใหญ่ที่ก่อให้เกิดปริมาณการเดินทางเข้าสู่บริเวณศูนย์กลางเมือง โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่เมืองชั้นในฝั่งตะวันออก สำหรับการใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยมีจำนวน 366.36 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 23.36 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร พื้นที่พัฒนาเมืองมีการพัฒนาทั้งในด้านการเพิ่มความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ภายในเมืองตามมูลค่าทางเศรษฐกิจของที่ดิน และการพัฒนาที่ยังคงกระจายออกสู่พื้นที่รอบนอกของเมืองโดยรุกเข้าไปในบริเวณพื้นที่เกษตรกรรมที่ยังขาดความพร้อมในด้านระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ จากสภาพการพัฒนามีผลให้เกิดพื้นที่ที่รกร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์

จำนวนมาก โดยมีพื้นที่ 378.97 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 24.16 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร กระจายอยู่ทั่วไปทั้งบริเวณพื้นที่ในเมืองและพื้นที่รอบนอก

ตารางที่ 3.4 การใช้ประโยชน์ที่ดินในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2545

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	366.385	23.36
พาณิชยกรรม	61.308	3.91
อุตสาหกรรม	27.714	1.77
คลังสินค้า	12.315	0.79
สถาบันราชการ	45.607	2.91
สถาบันการศึกษา	19.403	1.24
สถานบันศาสนา	11.564	0.74
นันทนาการ	25.535	1.63
ถนน	128.871	8.21
เกษตรกรรม	369.837	23.58
ที่ว่าง	378.974	24.16
แหล่งน้ำ	121.224	7.73
รวม	1568.737	100

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 3.3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินของกรุงเทพมหานคร ปี 2545

สัญลักษณ์

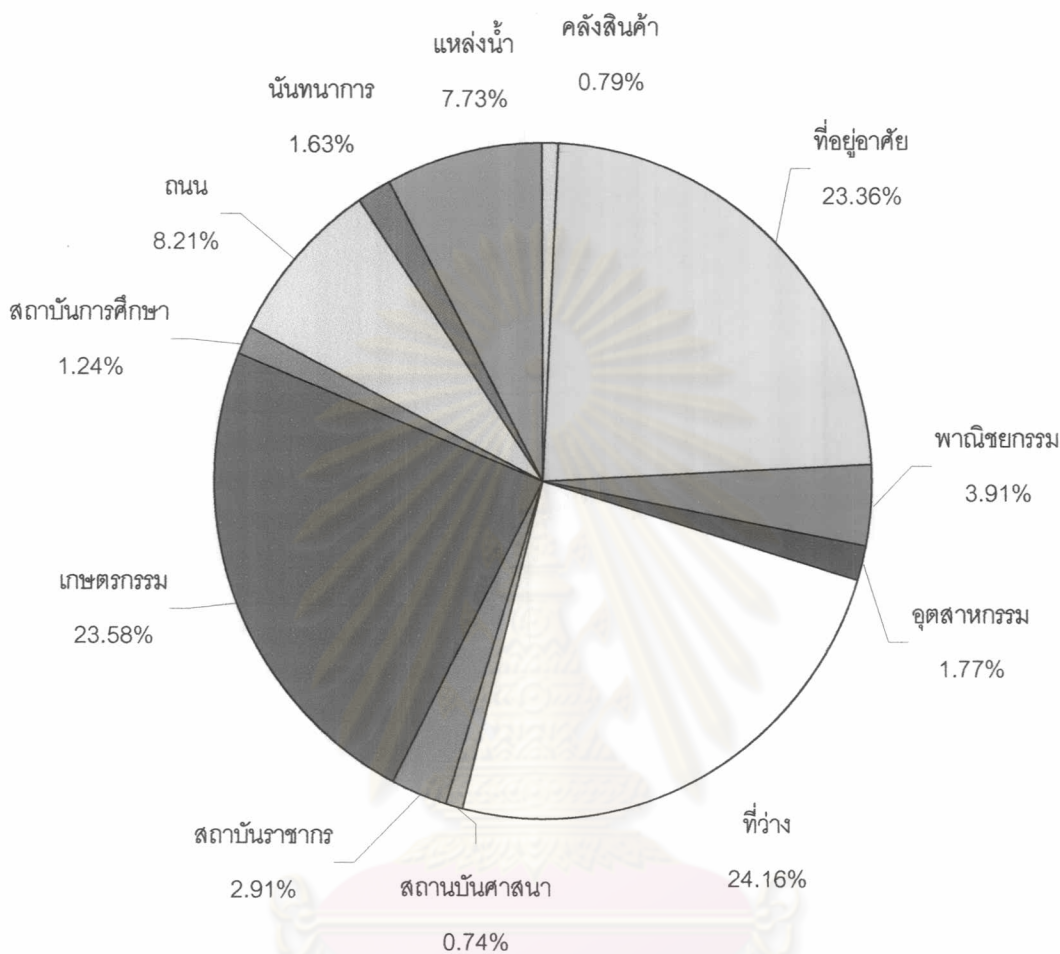
-----	เขตจังหวัด	□	ที่อยู่อาศัย	■	สถาบันราชการ
-----	เขตของเขต	■	พาณิชยกรรม	■	เกษตรกรรม
~~	แม่น้ำ	■	อุตสาหกรรม	■	นันทนาการ
		■	คลังสินค้า	□	อื่นๆ
		■	สถาบันการศึกษา		
		■	สถาบันศาสนา		

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิ 3.1 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2545

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

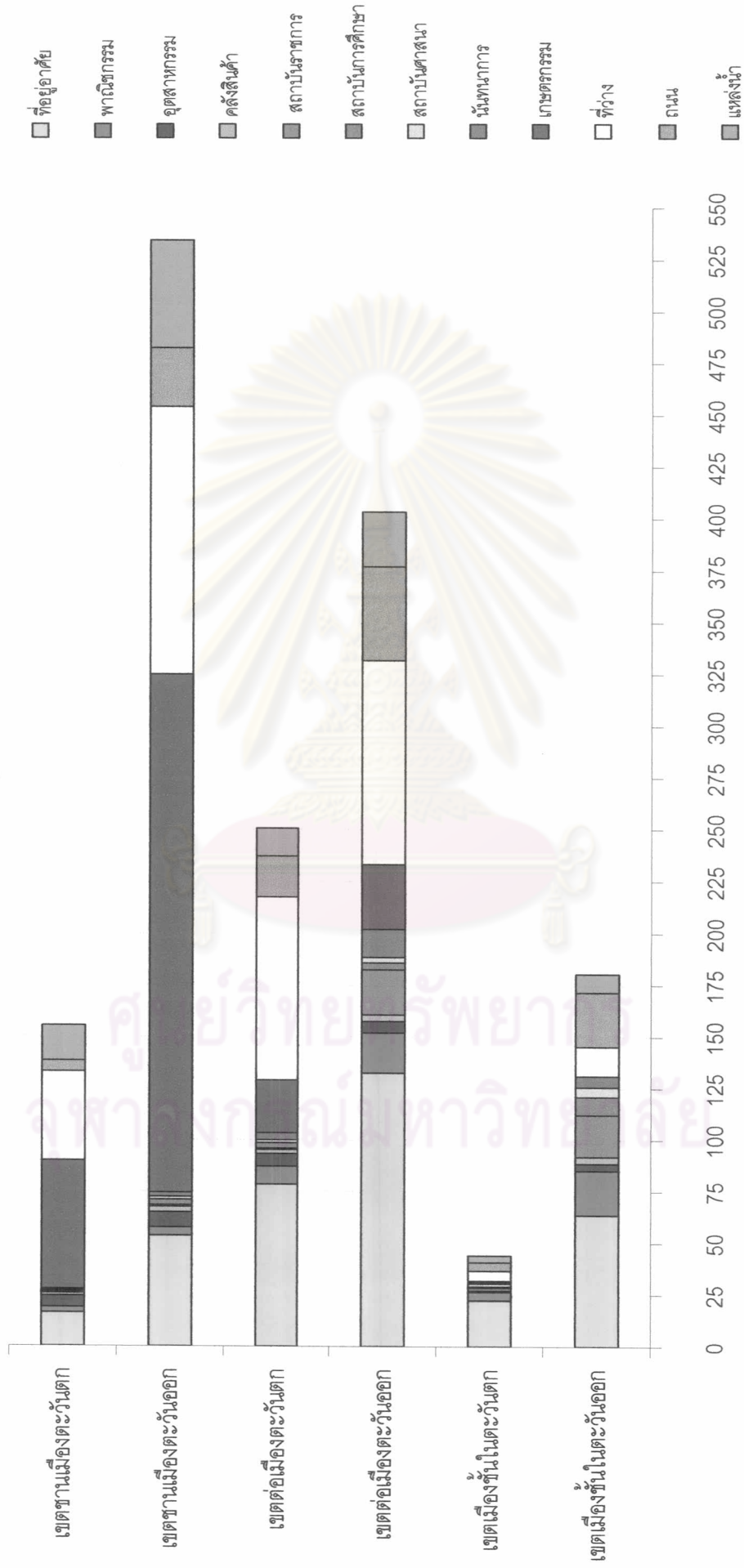
สำหรับการกระจายตัวของการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรุงเทพมหานครนั้น พื้นที่ต่อเมืองตะวันออก เป็นบริเวณที่รองรับการขยายตัวจากการพัฒนาพื้นที่เมืองชั้นในจึงมีอัตราส่วนของการใช้ที่ดินทางเศรษฐกิจและการจ้างงานที่มีการขยายตัวออกสู่บริเวณชานเมืองอย่างรวดเร็ว ทำให้พื้นที่พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และสถาบันราชการ สูงรองลงมาจากพื้นที่เมืองชั้นในตะวันออก และที่สำคัญมีการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยสูงสุด โดยที่เขตบางเขน ประเวศ สวนหลวง และสายไหมมีการใช้ที่ดินที่อยู่อาศัยสูงสุด สำหรับเขตบางกะปิ สวนหลวง บางนา ประเวศ และวังทองหลาง ซึ่งมีแนวโครงข่ายถนนสายหลักผ่านและเป็นบริเวณจุดเชื่อมต่อของโครงข่ายคมนาคมจึงมีอัตราส่วนของการใช้ที่ดินพาณิชยกรรม นอกจากนี้เขตบางน่ายังมีการใช้ที่ดินอุตสาหกรรมสูงสุดของบริเวณพื้นที่ต่อเมืองตะวันออก สำหรับการที่ดินสถาบันราชการมีการใช้ประโยชน์จำนวนมากบริเวณพื้นที่ด้านเหนือในเขตดอนเมืองและเขตบางเขน ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินใน

กิจการของทหารและสถานีขนส่งทางอากาศ (สนามบิน) และในพื้นที่เขตหลักสี่ซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการส่วนกลางและองค์การรัฐวิสาหกิจที่ขยายไปจากบริเวณย่านศูนย์กลางเมือง อย่างไรก็ตามผลจากการขยายตัวของเมืองที่ออกมาสู่บริเวณชานเมืองนั้นทำให้เกิดพื้นที่ว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์กระจายอยู่ในพื้นที่ต่อเมืองตะวันออก

สำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานครนั้น จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงข่ายระบบคมนาคมที่สร้างความสะดวกในการเดินทางเชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางเมืองและชานเมืองมีผลต่อการพัฒนาและการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยในบริเวณต่อเมืองและชานเมือง โดยเฉพาะการเพิ่มของที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ต่อเมืองตะวันออกที่มีการใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยมากกว่าเขตพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะเขตสายไหมมีพื้นที่การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย 10.74 ตารางกิโลเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 2.93 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตที่มีพื้นที่ที่อยู่อาศัยค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่นๆ ในกรุงเทพมหานคร และเป็นเขตที่มีการขยายตัวของที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสภาพแวดล้อมของเขตสายไหมเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เหมาะสมเป็นที่อยู่อาศัย ประกอบกับการพัฒนาและปรับปรุงโครงข่ายคมนาคมภายในพื้นที่และสามารถเชื่อมต่อกับโครงข่ายถนนภายนอกพื้นที่ได้สะดวกมากขึ้น จึงเป็นแรงดึงดูดให้ประชากรและการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในเขตสายไหมเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ซึ่งเป็นการกระจายประชากรออกสู่พื้นที่ชานเมืองมากขึ้น แต่สำหรับย่านพาณิชยกรรมและบริการของย่านใจกลางเมืองยังคงมีความสำคัญอยู่ ทำให้ผู้อาศัยในชานเมืองยังต้องเดินทางไปทำงานในเขตเมืองก่อให้เกิดปัญหาจราจรตามมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิ 3.2 การใช้ที่ดินในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545 จำแนกตามกลุ่มเขต

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2545 จำแนกตามกลุ่มเขต (หน่วย : ตารางกิโลเมตร)

เขตการปกครอง	ที่อยู่อาศัย	พาณิชยกรรม	อุตสาหกรรม	คลังสินค้า	สถาบันราชการ	สถาบันการศึกษา	สถาบันศาสนา	นันทนาการ	เกษตรกรรม	ที่ว่าง	ถนน	แหล่งน้ำ	รวม
พระนคร	0.821	0.927	0.015	0.015	0.92	0.277	0.485	0.281	0	0.03	1.172	0.593	5.536
ป้อมปราบฯ	0.56	0.498	0.007	0.031	0.11	0.024	0.214	0	0	0.046	0.402	0.039	1.931
สัมพันธวงศ์	0.229	0.542	0.001	0.022	0.024	0.032	0.104	0.004	0	0.025	0.234	0.199	1.416
ปทุมวัน	1.278	1.718	0.008	0.037	1.089	1.081	0.107	1.115	0	0.514	1.319	0.103	8.369
ราชเทวี	1.935	1.019	0.009	0.029	1.79	0.352	0.059	0.046	0	0.435	1.328	0.124	7.126
บางรัก	1.167	1.674	0.027	0.017	0.19	0.162	0.119	0.029	0	0.897	1.049	0.205	5.536
ดุสิต	1.948	0.621	0.128	0.012	4.009	0.678	0.229	0.573	0	0.138	1.594	0.735	10.665
พญาไท	4.329	1.02	0.029	0.039	1.808	0.132	0.024	0.031	0	0.545	1.526	0.112	9.595
สาทร	2.985	1.208	0.188	0.093	0.666	0.471	0.194	0.673	0	0.837	1.784	0.227	9.326
ยานนาวา	4.576	2.223	0.785	0.967	0.095	0.168	0.196	0.264	0	2.255	2.842	2.291	16.662
บางคอแหลม	3.531	1.28	0.327	0.317	0.093	0.1	0.214	0.733	0	1.245	1.462	1.619	10.921
บางซื่อ	6.158	1.119	0.419	0.388	0.231	0.316	0.189	0.058	0.001	1.032	1.085	0.549	11.545
จตุจักร	13.594	3.066	0.296	0.353	3.506	2.728	0.039	1.475	0	2.757	4.378	0.716	32.908
ห้วยขวาง	5.461	2.297	0.177	0.098	1.693	0.241	0.082	0.079	0	2.579	1.902	0.424	15.033
ดินแดง	4.151	0.516	0.045	0.027	1.78	0.054	0.051	0.111	0	0.388	1.161	0.07	8.354
คลองเตย	2.962	0.488	0.465	0.503	2.103	1.593	2.203	0.311	0	0.023	1.579	0.764	12.994
วัฒนา	7.713	1.755	0.174	0.171	0.167	0.524	0.088	0.017	0	0.649	1.021	0.286	12.565
รวม	63.4	21.97	3.1	3.12	20.28	8.93	4.6	5.8	0	14.39	25.84	9.06	180.48

เอกสารนี้เป็นเอกสารราชการ

ตารางที่ 3.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2545 จำแนกตามกลุ่มเขต (หน่วย : ตารางกิโลเมตร) (ต่อ)

เขตการปกครอง	ที่อยู่อาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	คลังสินค้า	สถาบันราชการ	สถาบันการศึกษา	สถาบันศาสนา	นันทนาการ	เกษตรกรรม	ที่ว่าง	ถนน	แหล่งน้ำ	รวม
เขตกรุงเทพมหานคร	บางพลัด	1.151	0.096	0.073	0.129	0.233	0.262	0.07	0.508	0.765	0.969	1.069	11.36
	บางกอกน้อย	0.951	0.092	0.033	0.78	0.197	0.377	0.078	0	2.182	1.027	0.644	11.944
	บางกอกใหญ่	0.479	0.1	0.028	0.124	0.167	0.253	0.034	0	0.711	0.561	0.278	6.18
	คลองสาน	0.767	0.063	0.085	0.117	0.085	0.142	0.079	0	0.39	0.668	0.674	6.051
	ธนบุรี	0.772	0.107	0.111	0.232	0.237	0.34	0.057	0	0.758	1.267	0.552	8.551
	รวม	4.12	0.46	0.33	1.38	0.92	1.37	0.32	0.51	4.81	4.49	3.22	44.09
เขตกรุงเทพมหานคร	ดอนเมือง	1.231	0.398	0.214	11.32	0.307	0.146	0.287	1.269	6.112	4.618	1.998	36.803
	หลักสี่	1.365	0.317	0.18	2.78	0.399	0.023	0.627	0.053	4.545	2.355	1.285	22.841
	บางเขน	1.539	0.401	0.116	4.731	0.404	0.282	1.859	3.266	7.838	4.382	3.165	42.123
	สายไหม	0.634	0.134	0.061	0.419	0.416	0.158	0.003	16.768	9.846	3.685	1.748	44.615
	ลาดพร้าว	1.134	0.067	0.102	0.039	0.269	0.11	0.041	0.027	5.836	2.454	2.709	21.857
	บางกะปิ	2.791	0.321	0.228	0.152	0.13	0.978	1.598	0.627	6.949	3.614	1.877	28.523
	วังทองหลาง	1.647	0.325	0.149	0.075	0.265	0.038	0.388	0.049	4.377	3.25	1.125	19.565
	พระโขนง	1.431	0.448	0.87	0.189	0.277	0.099	0.182	0	1.893	1.479	0.137	13.986
	บางนา	1.79	0.858	0.352	1.141	0.349	0.060	0.067	0.74	4.44	2.163	0.529	18.789
	ประเวศ	1.677	0.72	0.397	0.359	0.228	0.172	3.544	3.309	15.921	5.841	6.219	52.49
	สวนหลวง	2.308	0.312	0.235	0.1	0.206	0.17	0.134	0.117	5.891	2.55	0.413	23.678
	บึงกุ่ม	0.817	0.173	0.109	0.018	0.199	0.094	1.221	0.324	8.313	2.308	1.083	24.311
	คันนายาว	0.858	0.542	0.115	0.149	0.273	0.071	2.468	0.987	8.38	2.529	2.104	25.98
สะพานสูง	0.487	0.115	0.129	0.033	0.184	0.043	1.033	3.443	8.685	3.863	2.191	28.124	
รวม	132.6	19.71	5.13	3.26	21.5	3.9	2.44	13.45	30.98	99.03	45.09	26.58	403.69

ตารางที่ 3.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2545 (หน่วย : ตารางกิโลเมตร) (ต่อ)

เขตการปกครอง	ที่อยู่อาศัย	พาณิชย์กรรม	อุตสาหกรรม	คลังสินค้า	สถาบันราชการ	สถาบันการศึกษา	สถาบันศาสนา	นันทนาการ	เกษตรกรรม	ที่ว่าง	ถนน	แหล่งน้ำ	รวม	
เขตปกครองกลาง	ดุสิต	0.778	0.15	0.147	0.072	0.23	0.376	0.015	3.398	9.754	1.964	2.879	29.479	
	ทวีวัฒนา	1.071	0.059	0.116	0.045	0.246	0.059	0.787	6.24	22.974	3.945	1.824	50.219	
	ภาษีเจริญ	1.105	0.395	0.1	0.042	0.341	0.391	0.004	1.045	5.626	0.999	0.264	17.834	
	บางแค	1.655	1.073	0.274	0.16	0.357	0.157	0.473	7.104	12.988	3.975	1.222	44.456	
	หนองแขม	0.819	1.599	0.473	0.222	0.233	0.116	0.029	0.851	14.428	1.645	5.628	35.825	
	ราชบุรีจรณะ	1.304	1.186	0.644	0.069	0.158	0.112	0.867	0.062	3.874	1.982	0.537	15.782	
	ทุ่งครุ	0.55	0.559	0.141	0.084	0.38	0.111	0.844	3.157	13.897	1.672	0.734	30.741	
	จอมทอง	1.414	0.8	0.328	0.117	0.181	0.258	0.559	3.623	5.285	2.869	0.612	26.265	
	รวม	78.71	8.7	5.82	2.22	0.81	2.13	1.58	3.58	25.48	88.83	19.05	13.7	250.6
	เขตปกครองตะวันออก	มีนบุรี	1.694	0.92	0.296	0.204	0.388	0.143	0.083	15.888	23.683	3.814	6.921	63.645
คลองสามวา		0.462	0.211	0.118	0.018	0.271	0.411	0.128	54.981	22.848	5.982	12.04	63.645	
ลาดกระบัง		1.215	5.75	1.761	0.573	1.559	0.301	0.169	27.496	47.318	11.322	11.08	110.686	
หนองจอก		0.469	0.794	0.183	0.229	0.465	0.335	1.628	152.675	34.843	7.426	21.849	123.859	
รวม	53.51	3.84	7.67	2.36	1.02	2.68	1.19	2.01	251.04	128.69	28.54	51.89	534.45	
เขตปกครองตะวันตก	บางขุนเทียน	1.589	3.695	0.389	0.356	0.498	0.356	0.014	56.995	29.357	3.324	14.975	120.687	
	บางบอน	1.383	1.834	0.639	0.255	0.338	0.023	0.365	4.834	13.872	2.531	1.803	34.745	
	รวม	16.01	2.97	5.53	1.03	0.61	0.84	0.38	61.83	43.23	5.86	16.78	155.43	
กรุงเทพมหานคร	366.38	61.31	27.71	12.31	45.61	19.4	11.56	25.54	369.84	378.97	128.87	121.23	1,568.74	

ที่มา : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

3.4 ที่อยู่อาศัย

เมื่อในอดีต การสร้างที่อยู่อาศัยเป็นเรื่องที่ประชากรหรือผู้อาศัยเป็นผู้ดำเนินการสร้างเอง และบ้านที่สร้างขึ้นส่วนใหญ่เจ้าของใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือเพื่อให้เช่า ปัจจุบันโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเร่งรัดพัฒนาประเทศไทยเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้ที่ดินในเขตเมืองมีราคาสูงขึ้น อุปสงค์ด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเนื่องจากประชากรอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก ทำให้ที่อยู่อาศัยเริ่มมีลักษณะเป็นสินค้าจึงเกิดธุรกิจบ้านจัดสรร โดยปัจจัยต่างๆ ในการกำหนดการสร้างบ้านจัดสรรที่มีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่กำหนดภาวะความรุ่งเรืองหรือซบเซาของธุรกิจบ้านจัดสรร (เลิศชัย วัฒนาวิฑู, 2539) นอกจากนี้การเข้ามาควบคุมของรัฐบาลในรูปของกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจบ้านจัดสรรและมีผลทำให้หมู่บ้านจัดสรรขยายตัวออกไปยังพื้นที่ชานเมืองมากขึ้น

การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงข่ายระบบคมนาคมที่สร้างความสะดวกในการเดินทางเชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางเมืองกับชานเมือง ทำให้มีการขยายตัวที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในรูปแบบของหมู่บ้านจัดสรร แม้ว่าในบางปีจะประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้การขยายตัวของที่อยู่อาศัยหยุดชะงักไปบ้าง แต่ความต้องการที่อยู่อาศัยยังมีอยู่มาก เนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทุกปี และมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน มีผลให้กรุงเทพฯ ขยายตัวออกไปยังพื้นที่ชานเมืองมากขึ้น โดยการกระจายตัวอยู่ในรัศมี 10-20 กิโลเมตรจากศูนย์กลาง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใกล้ย่านชุมชนและเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ การขยายตัวออกมาทำให้เกิดศูนย์กลางพาณิชย์กรรมและที่พักอาศัยในเขตชานเมืองมากขึ้น

จากสถิติจำนวนบ้านของกรุงเทพมหานครมีจำนวนบ้านเพิ่มจาก 1.81 ล้านหลัง ในปี พ.ศ. 2540 เป็น 2.02 ล้านหลังในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งคิดเป็นการเพิ่มโดยเฉลี่ยประมาณ 30,000 หลังต่อปี บริเวณที่มีจำนวนบ้านพักอาศัยมากที่สุด ได้แก่ พื้นที่ต่อเมืองตะวันออก ซึ่งในปี พ.ศ. 2540 มีจำนวน 581,272 หลังและในปี พ.ศ. 2546 มีจำนวน 671,457 หลัง มีการเพิ่ม 90,185 หลัง หรือร้อยละ 15.52 ของจำนวนบ้านที่เพิ่ม เขตที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ เขตประเวศ เขตคันทนา และเขตสายไหม คิดเป็นร้อยละ 38.61, 23.54 และ 21.90 ของจำนวนบ้านที่เพิ่มตามลำดับ

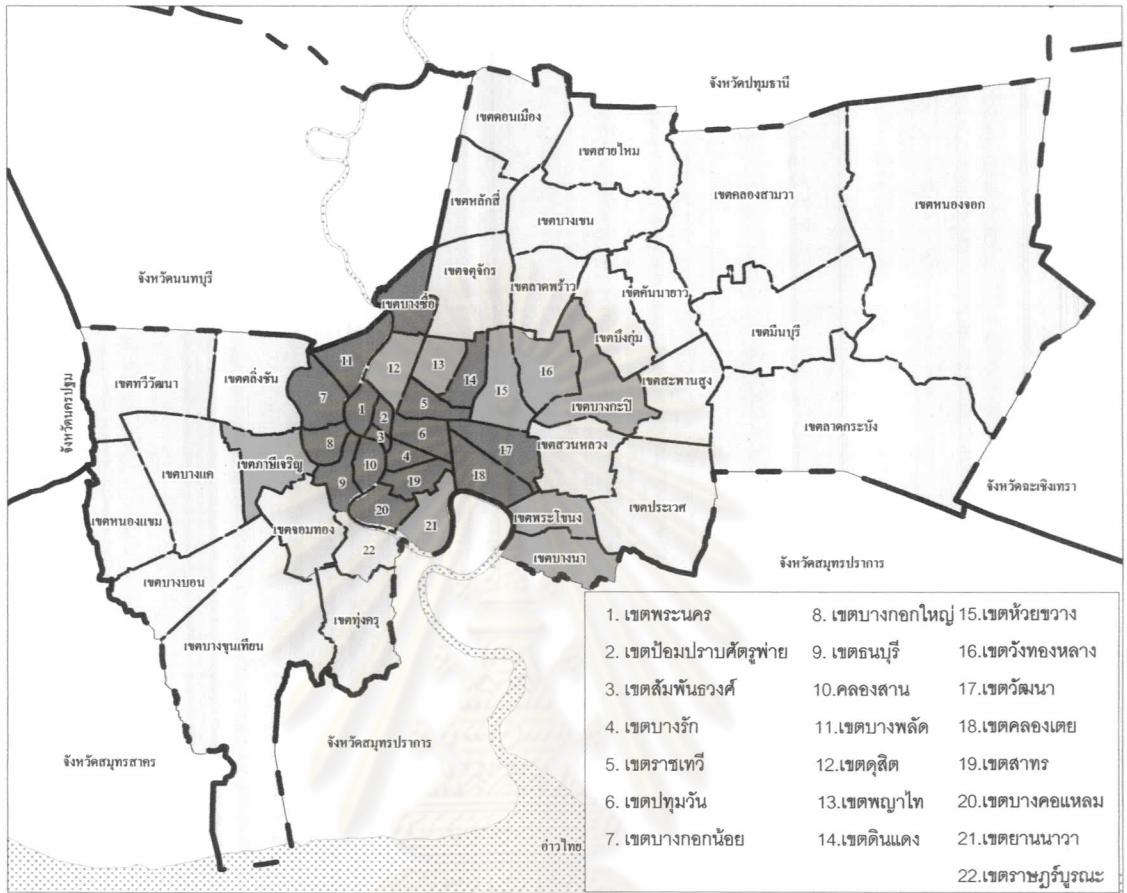
ตารางที่ 3.6 แสดงจำนวนบ้านในกรุงเทพมหานครรายเขตและการเปลี่ยนแปลงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2546

เขตปกครอง		จำนวนบ้าน		การเปลี่ยนแปลง	
		2540	2546	จำนวน (หลัง)	ร้อยละ
เมืองชั้นในตะวันออก	เขตพระนคร	18,023	18,577	554	3.074
	เขตป้อมปราบ	18,204	19,602	1,398	7.680
	เขตสัมพันธวงศ์	14,039	13,183	-856	-6.097
	เขตปทุมวัน	26,939	24,476	-2,463	-9.143
	เขตราชเทวี	25,418	30,182	4,764	18.743
	เขตบางรัก	23,855	23,194	-661	-2.771
	เขตดุสิต	26,693	29,197	2,504	9.381
	เขตพญาไท	25,837	28,067	2,230	8.631
	เขตสาทร	31,392	32,362	970	3.090
	เขตยานนาวา	38,445	40,611	2,166	5.634
	เขตบางคอแหลม	33,065	34,088	1,023	3.094
	เขตบางซื่อ	43,489	45,962	2,473	5.686
	เขตจตุจักร	65,564	75,304	9,740	14.856
	เขตห้วยขวาง	31,795	26,568	-5,227	-16.440
	เขตดินแดง	45,900	46,939	1,039	2.264
	เขตคลองเตย	51,739	53,280	1,541	2.978
เขตวัฒนา	40,357	41,834	1,477	3.660	
รวม		560,794	583,472	22,678	4.044
เมืองชั้นในตะวันตก	เขตบางพลัด	38,317	35,909	-2,408	-6.284
	เขตบางกอกน้อย	41,243	43,128	1,885	4.570
	เขตบางกอกใหญ่	26,058	41,630	15,572	59.759
	เขตคลองสาน	27,788	28,299	511	1.839
	เขตธนบุรี	41,624	28,067	-13,557	-32.570
รวม		175,030	177,033	2,003	1.144
ต่อเมืองตะวันออก	เขตดอนเมือง	48,845	55,616	6,771	13.862
	เขตหลักสี่	38,461	43,456	4,995	12.987
	เขตบางเขน	66,398	73,420	7,022	10.576
	เขตสายไหม	52,777	64,333	11,556	21.896
	เขตลาดพร้าว	36,791	41,238	4,447	12.087

ตารางที่ 3.6 แสดงจำนวนบ้านในกรุงเทพมหานครรายเขตและการเปลี่ยนแปลงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2546 (ต่อ)

เขตปกครอง		จำนวนบ้าน		การเปลี่ยนแปลง	
		2540	2546	จำนวน (หลัง)	ร้อยละ
ต่อเมืองตะวันออก	เขตบางกะปิ	62,110	74,002	11,892	19.147
	เขตวังทองหลาง	40,837	46,639	5,802	14.208
	เขตพระโขนง	32,426	34,839	2,413	7.442
	เขตบางนา	37,706	43,890	6,184	16.401
	เขตประเวศ	35,312	48,945	13,633	38.607
	เขตสวนหลวง	41,862	44,203	2,341	5.592
	เขตบึงกุ่ม	43,825	48,015	4,190	9.561
	เขตคันนายาว	22,457	27,743	5,286	23.538
	เขตสะพานสูง	21,465	25,118	3,653	17.018
รวม		581,272	671,457	90,185	15.515
ต่อเมืองตะวันตก	เขตคลองจั่น	33,866	31,688	-2,178	-6.431
	เขตทวีวัฒนา	15,276	24,918	9,642	63.119
	เขตภาษีเจริญ	40,687	42,788	2,101	5.164
	เขตบางแค	66,193	67,044	851	1.286
	เขตหนองแขม	32,304	42,148	9,844	30.473
	เขตราษฎร์บูรณะ	31,237	31,907	670	2.145
	เขตทุ่งครุ	32,844	41,281	8,437	25.688
	เขตจอมทอง	49,658	55,392	5,734	11.547
รวม		302,065	337,166	35,101	11.620
ชานเมืองตะวันออก	เขตมีนบุรี	29,094	38,230	9,136	31.402
	เขตคลองสามวา	33,947	43,292	9,345	27.528
	เขตลาดกระบัง	36,004	46,864	10,860	30.163
	เขตหนองจอก	22,341	33,638	11,297	50.566
รวม		121,386	162,024	40,638	33.478
ชานเมืองตะวันตก	เขตบางขุนเทียน	37,642	47,007	9,365	24.879
	เขตบางบอน	32,381	38,020	5,639	17.415
รวม		70,023	85,027	15,004	21.427
รวม		1,810,570	2,016,179	205,603	11.356

ที่มา : สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 3.4 แสดงความหนาแน่นของบ้าน ปี 2540

กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

--- เขตจังหวัด
 --- เขตของเขต

ความหนาแน่นของบ้าน/ตร.กม.

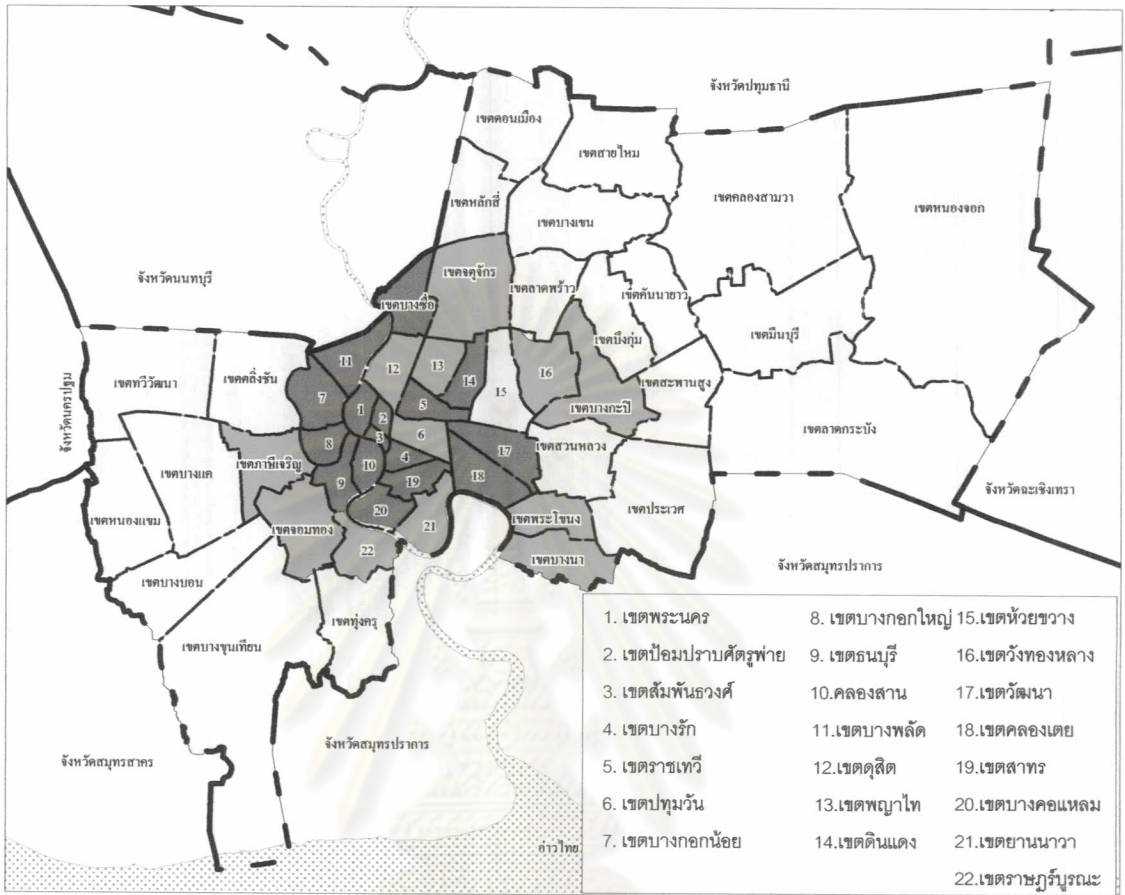
□ 1 ถึง 2,000 หลัง
 ■ 2,001 ถึง 3,000 หลัง
 ■ 3,001 หลังขึ้นไป

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลกระทบทางสังคมจากการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

แผนที่ 3.5 แสดงความหนาแน่นของบ้าน ปี 2546

กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- - - เขตของเขต

ความหนาแน่นของบ้าน/ตร.กม.

- 1 ถึง 2,000 หลัง
- 2,001 ถึง 3,000 หลัง
- 3,001 ถึง 20,000 หลัง

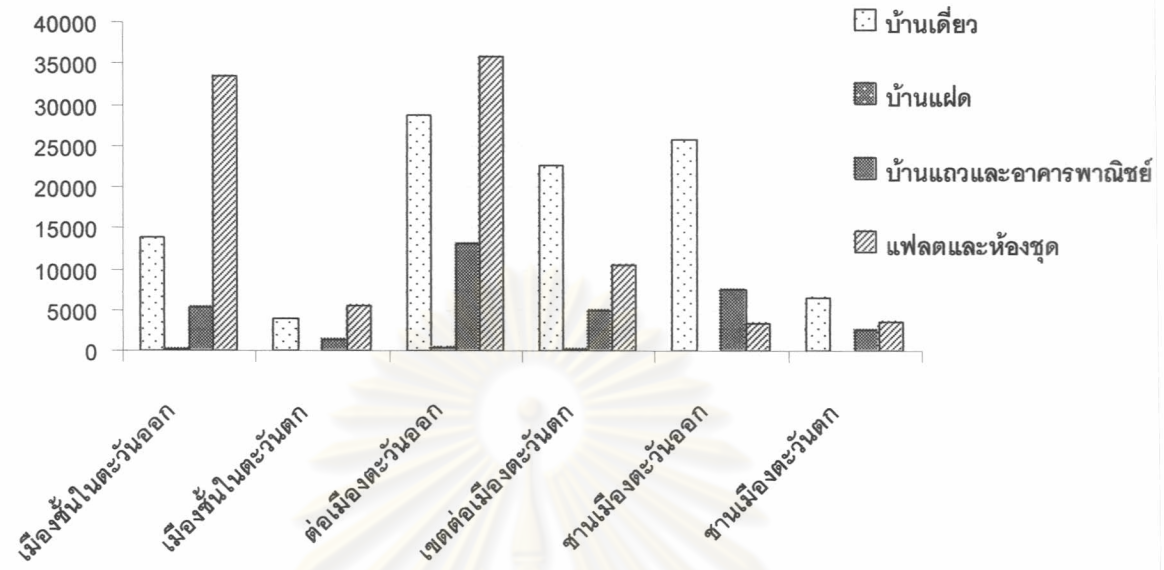

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิ 3.3 แสดงประเภทที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนในกรุงเทพมหานคร

ที่มา : ฝ่ายวิชาการและศูนย์ข้อมูลที่อยู่อาศัย ธนาคารอาคารสงเคราะห์

การพัฒนาที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจและการเพิ่มของประชากรซึ่งส่งผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาโครงการอสังหาริมทรัพย์ด้านที่อยู่อาศัยมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการศึกษาของธนาคารอาคารสงเคราะห์ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2546 มีที่อยู่อาศัยของโครงการอสังหาริมทรัพย์ที่จดทะเบียนในเขตกรุงเทพมหานคร 229,163 หน่วย

การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยจะอยู่ในพื้นที่รอบนอกในเขตต่อเมืองและชานเมือง โดยมีมากที่สุดที่เขตต่อเมืองตะวันออก ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการขยายตัวของเมืองสูงสุดจากปัจจัยของพื้นที่ซึ่งไม่ไกลจากแหล่งงาน มีความสะดวกในการเดินทางด้วยระบบคมนาคมขนส่งและที่ดินในด้านราคาและพื้นที่ว่างที่สามารถนำมาพัฒนาได้ แต่ในการพัฒนาบางพื้นที่ยังขาดบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการสำหรับการอยู่อาศัยที่มีคุณภาพ และเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดสภาพของการพัฒนาที่กระจุกกระจายและไร้ทิศทางขึ้น เขตที่มีการพัฒนาที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ได้แก่ เขตบางกะปิ มีจำนวน 16,816 หน่วย คิดเป็นร้อยละ 7.34 ของที่อยู่อาศัย รองลงได้แก่ เขตบางเขน มีจำนวน 9,010 หน่วย คิดเป็นร้อยละ 3.93 ของที่อยู่อาศัย และ เขตสายไหม มีจำนวน 8,102 หน่วย คิดเป็นร้อยละ 3.54 ของที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 3.7 แสดงจำนวนที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนในกรุงเทพมหานครแยกตามประเภทระหว่างปี พ.ศ. 2540-2546

เขตปกครอง		บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	ทาวน์เฮาส์และ อาคารพาณิชย์	อาคาร ชุด	รวม	ร้อยละ
เมืองชั้นในตะวันออก	พระนคร	364	5	140	644	1,153	0.5
	ป้อมปราบฯ	207	2	46	505	760	0.33
	สัมพันธวงศ์	343	2	39	419	803	0.35
	ปทุมวัน	518	5	233	1,786	2,542	1.11
	ราชเทวี	279	7	52	1,400	1,738	0.76
	บางรัก	682	3	203	1,793	2,681	1.17
	ดุสิต	770	6	351	2,160	3,287	1.43
	พญาไท	1,078	10	332	5,271	6,691	2.92
	สาทร	685	7	106	765	1,563	0.68
	ยานนาวา	898	12	125	2,619	3,654	1.59
	บางคอแหลม	620	0	439	1,296	2,355	1.03
	บางซื่อ	2,097	14	1,055	701	3,867	1.69
	จตุจักร	2,377	9	1,598	4,778	8,762	3.82
	ห้วยขวาง	831	19	94	1,996	2,940	1.28
	ดินแดง	599	3	182	1,968	2,752	1.2
	คลองเตย	828	10	154	5,308	6,300	2.75
วัฒนา	728	2	189	86	1,005	0.44	
รวม		13,904	116	5,338	33,495	52,853	23.06
เมืองชั้นในตะวันตก	บางพลัด	1,481	0	219	717	2,417	1.05
	บางกอกน้อย	850	27	193	1,663	2,733	1.19
	บางกอกใหญ่	543	9	144	525	1,221	0.53
	คลองสาน	483	4	118	2,560	3,165	1.38
	ธนบุรี	701	2	734	60	1,497	0.65
รวม		4,058	42	1,408	5,525	11,033	4.81
ต่อเมืองตะวันออก	ดอนเมือง	2,333	9	1,854	3,052	7,248	3.16
	หลักสี่	1,377	25	114	605	2,121	0.93
	บางเขน	4,284	45	2,805	1,876	9,010	3.93
	สายไหม	2,221	67	654	5,160	8,102	3.54

ตารางที่ 3.7 แสดงจำนวนที่อยู่อาศัยที่จดทะเบียนในกรุงเทพมหานครแยกตามประเภท
ระหว่างปี พ.ศ. 2540-2546 (ต่อ)

เขตปกครอง		บ้านเดี่ยว	บ้านแฝด	ทาวน์เฮาส์และ อาคารพาณิชย์	อาคารชุด	รวม	ร้อยละ
ต่อเมืองตะวันออก	บางกะปิ	3,261	0	994	12,561	16,816	7.34
	วังทองหลาง	1,443	0	38	1,264	2,745	1.2
	พระโขนง	1,538	37	390	4,641	6,606	2.88
	บางนา	732	1	328	1,256	2,317	1.01
	ประเวศ	3,762	54	800	836	5,452	2.38
	สวนหลวง	1,119	2	859	1,884	3,864	1.69
	บึงกุ่ม	2,275	1	3,472	673	6,421	2.8
	คันนายาว	1,137	30	130	1,664	2,961	1.29
	สะพานสูง	1,234	10	118	52	1,414	0.62
รวม		28,704	301	12,979	35,915	77,899	33.99
เขตต่อเมืองตะวันตก	ตลิ่งชัน	4,601	78	501	1,329	6,509	2.84
	ทวีวัฒนา	3,315	23	43	1,009	4,390	1.92
	ภาษีเจริญ	2,896	18	1,196	2,113	6,223	2.72
	บางแค	1,894	2	64	1,090	3,050	1.33
	หนองแขม	3,043	2	1,029	834	4,908	2.14
	ราษฎร์บูรณะ	2,053	35	240	1,029	3,357	1.46
	ทุ่งครุ	2,425	29	1,650	816	4,920	2.15
	จอมทอง	2,253	7	264	2,191	4,715	2.06
รวม		22,480	194	4,987	10,411	38,072	16.61
ชานเมืองตะวันออก	มีนบุรี	6,050	4	3,129	730	9,913	4.33
	คลองสามวา	4,844	11	1,637	1,562	8,054	3.51
	ลาดกระบัง	3,330	0	2,136	334	5,800	2.53
	หนองจอก	11,485	1	716	766	12,968	5.66
รวม		25,709	16	7,618	3,392	36,735	16.03
ชานเมืองตะวันตก	บางขุนเทียน	4,428	26	2,438	1,871	8,763	3.82
	บางบอน	2,115	24	73	1,596	3,808	1.66
รวม		6,543	50	2,511	3,467	12,571	5.49
กรุงเทพมหานคร		101,398	719	34,841	92,205	229,163	100

ที่มา : ฝ่ายวิชาการและศูนย์ข้อมูลที่อยู่อาศัย ธนาคารอาคารสงเคราะห์

สำหรับพื้นที่เมืองชั้นใน ซึ่งที่ดินโดยทั่วไปมีราคาสูงและส่วนใหญ่มีการพัฒนาแล้ว จึงมีโครงการบ้านจัดสรรน้อยกว่าในพื้นที่รอบนอก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่อยู่อาศัยในรูปอาคารชุดพักอาศัยอยู่ในบริเวณที่มีความหนาแน่นสูง ส่วนใหญ่อยู่บริเวณพื้นที่ศูนย์กลางเมือง เนื่องจากความต้องการอยู่ใกล้แหล่งงานและสถานศึกษา ส่วนโครงการบ้านจัดสรรซึ่งเป็นรูปแบบการใช้ที่ดินที่มีความหนาแน่นเบาบางถึงปานกลาง ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ต่อเมืองตะวันออกและตะวันตก เนื่องจากปัจจัยด้านราคาที่ดินและปริมาณพื้นที่ว่างที่สามารถนำมาพัฒนาได้และเป็นการพัฒนาในบริเวณที่มีถนนเข้าถึง ซึ่งในบางพื้นที่ยังขาดบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการสำหรับการอยู่อาศัยที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างไม่ต่อเนื่องทำให้เกิดสภาพของการพัฒนาที่กระจุกกระจายและไร้ทิศทางขึ้น โดยเฉพาะในเขตสายไหม

3.5 สรุป

เนื่องจากแผนพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (ปี พ.ศ. 2530-2534) ได้เน้นการพัฒนาพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล จึงมีโครงการการลงทุนพัฒนาและขยายระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ทำให้กรุงเทพมหานครเติบโตและขยายตัวออกไปทุกทิศทุกทาง โดยที่นักลงทุนภาคเอกชนเป็นผู้นำการพัฒนา ส่วนภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้คอยแก้ปัญหาในด้านต่างๆ เช่น ความไม่เป็นระเบียบของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความแออัดของประชากรและสิ่งปลูกสร้าง ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ยังขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นกรุงเทพมหานครได้ประกาศใช้กฎกระทรวงผังเมืองในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งมีการขยายตัวของพื้นที่เมืองอย่างรวดเร็วตามสภาวะการณ์การเติบโตของเศรษฐกิจ การลงทุน และการจ้างงานที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ซึ่งปรากฏว่าพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้น 347.39 ตารางกิโลเมตรในปี พ.ศ. 2529 เป็น 585.54 กิโลเมตร ในปี พ.ศ. 2538 และตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2545 มีการขยายตัวดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นและมากที่สุดในบริเวณเขตเมืองตะวันออกถึง 48.12 ตารางกิโลเมตร โดยเฉพาะเขตสายไหม ซึ่งเป็นการขยายตัวของการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยที่ได้รุกกล้าเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมชานเมือง ขาดบริการสาธารณูปโภคที่จำเป็น และมีความเสี่ยงต่อภาวะน้ำท่วมในช่วงฤดูน้ำหลาก และในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและขยายตัวออกสู่บริเวณชานเมืองอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการพัฒนาตามแนวถนนสายหลัก โดยเฉพาะการพัฒนาในพื้นที่เขตสายไหม ที่เป็นการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่

ประเด็นสำคัญประการหนึ่ง คือ ในปี พ.ศ. 2546 อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตสายไหมมีจำนวนถึง 160,170 คน คิดเป็นร้อยละ 2.74 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเขต

กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นเป็น 3,590 คนตารางกิโลเมตร หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 22.10 อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากร คิดเป็นร้อยละ 22.1 เมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่นๆ ในกรุงเทพฯ และอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรดังกล่าวสูงกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรของกรุงเทพมหานครถึง 5 เท่า ซึ่งส่งผลให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นตามมา โดยเฉพาะเขตสายไหมซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาโครงข่ายระบบคมนาคมที่สร้างความสะดวกในการเดินทางเชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางเมืองกับชานเมือง และที่ดินมีราคาสูงขึ้นพร้อมกับธุรกิจบ้านจัดสรรได้ถูกควบคุมในรูปของกฎหมายและข้อกำหนดต่างๆ ทำให้หมู่บ้านจัดสรรขยายตัวออกไปยังพื้นที่ชานเมืองมากขึ้น โดยเป็นการพัฒนาที่กระจัดกระจายและไร้ทิศทาง จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงแปลงการใช้ที่ดิน ซึ่งการศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่เขตสายไหมจะศึกษาในบทต่อไป และการขยายตัวของที่อยู่อาศัยยังก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมต่อผู้ที่อาศัยอยู่เดิม โดยเฉพาะชุมชนเกษตรที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และยังคงมีชีวิตในพื้นที่เกษตรกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย